

Jacek Wojnicki

Uniwersytet Warszawski

Wybory prezydenckie w Republice Czeskiej – regulacje konstytucyjne a praktyka

Instytucja prezydenta była obecna w czechosłowackim, a następnie czeskim porządku konstytucyjnym przez cały czas trwania analizowanej państwowości¹. Uformowany model rządów w omawianym państwie (a nawet można użyć w tym miejscu liczby mnogiej) stanowił twórczą recepcję rozwiązań parlamentarno-gabinetowych, ale z prezydenturą jako głową państwa². Obie konstytucje – zarówno czechosłowacka z lutego 1920 r., jak i polska marcowa z 1921 r. – oceniane są w obszernej literaturze czeskiej i polskiej, o czym przypomina Maria Kruk³, jako przykład demokratycznych konstytucji pierwszej generacji ustaw zasadniczych europejskiego międzywojnia. Podkreśla się równocześnie ich mocne powiązanie z własną oraz europejską tradycją demokratyczną i pozostawanie w nurcie europejskich konstytucji respektujących zasadę suwerenności narodu, republikańskiego charakteru państwa, podziału władzy, parlamentarnego systemu rządów, jak również szerokiego katalogu praw obywatelskich, w tym również pięcioprzymiotnikowego prawa wyborczego (tzn. wprowadzających proporcjonalność – obok powszechności, równości, bezpośredniości i tajności głosowania)⁴.

315

¹ Zob. M. Bankowicz, *Systemy władzy państwowej Czechosłowacji i Czech*, Kraków 1998; S. Starzyński, *Współczesny ustrój prawno-polityczny Polski i innych państw słowiańskich*, Lwów 1928 [reprint z 2010] oraz W. Brodziński, D. Górecki, K. Skotnicki, T. Szymczak, *Wzajemne stosunki między władzą ustawodawczą a wykonawczą (Białoruś, Czechy, Litwa, Rumunia, Słowacja, Węgry)*, Łódź 1996.

² Zob. K. Skotnicki, *System konstytucyjny Czech*, Warszawa 2000; *Ten Years Democratic constitutionalism in Central and Eastern Europe*, red. K. Działocha, R. Mojak, K. Wójtowicz, Lublin 2001; A. Agh, *The Politics in Central Europe*, London 1998 oraz K. Vodička, L. Cabada, *Politický systém České republiky. Historie a současnost*, Praha 2011.

³ Zob. M. Kruk, *100 lat państwowości czechosłowackiej i polskiej. Podobieństwa i różnice*, „Krytyka Prawa” 2019, t. 11, nr 1, s. 191–214.

⁴ *Ibidem*.

Pozycję polityczno-prawną Pierwszego Obywatela Republiki symbolizował twórca instytucji i organizmu państwowego Tomáš Masaryk⁵. Każdy kolejny lokator Zamku na Hradczanach (tzw. Hradu) był w naturalny sposób porównywany i utożsamiany z pierwszym, legendarnym prezydentem. Rzeczą interesującą, także z punktu widzenia kwestii ustrojowych, jest to, iż instytucja prezydenta zdołała przetrwać w okresie konstytucjonalizmu socjalistycznego (najpierw Konstytucja z 1948 r., a następnie z 1960 r.)⁶. Warto zwrócić uwagę, iż konstytucjonalizm czeski nawiązuje w sposób bezpośredni i konsekwentny do doktryny oraz praktyki państwa czechosłowackiego⁷.

Instytucja prezydenta została zaadaptowana do rozwiązań ustrojowych Republiki Czeskiej w konstytucji z 16 grudnia 1992 r.⁸ Ustrojodawca umieścił stosowne regulacje w rozdziale trzecim nazwanym *Władza Wykonawcza*. Prezydent Republiki jest zdefiniowany jako głowa państwa. Pierwotna regulacja z 1992 r. zakładała, iż wybiera go Parlament na wspólnym posiedzeniu obu izb (czyli Izby Poselskiej i Senatu). Prezydent Republiki – zgodnie z klasycznym modelem parlamentarno-gabinetowym – nie ponosi odpowiedzialności za wykonywanie swej funkcji. Wybory odbywają się w okresie ostatnich 30 dni kadencji urzędującego Prezydenta Republiki. W razie opróżnienia urzędu Prezydenta Republiki wybory odbywają się w okresie 30 dni (art. 54–56 Konstytucji)⁹.

Regulacje konstytucyjne w sposób dość szczegółowy określały procedury wyboru czeskiej głowy państwa¹⁰. Prawo zgłoszenia kandydata przysługiwało co najmniej dziesięciu posłom lub dziesięciu senatorom. Na Prezydenta Republiki został wybrany kandydat, który uzyskał większość ponad połowy głosów wszystkich posłów i większość ponad połowy głosów wszystkich senatorów. W przypadku, gdy żaden z kandydatów nie uzyskał takiej większości, w ciągu 14 dni przeprowadzano drugą

⁵ Zob. J. Tomaszewski, *Republika Czeska 1918–2013*, Warszawa 2014; M. Bankowicz, *Systemy władzy państwowej Czechosłowacji i Czech*, Kraków 1998 oraz A. Krawczyk, *Prezydenci Czechosłowacji*, Warszawa 2021.

⁶ Zob. *Nowe konstytucje państw europejskich*, red. L. Gelberg, Warszawa 1949; *Konstytucje europejskich państw socjalistycznych*, red. A. Burda, Wrocław 1967 oraz T. Szymczak, *Instytucja prezydenta w socjalistycznym prawie państwowym*, Łódź 1963.

⁷ Zob. J. Bureš, J. Charvát, P. Just, M. Štefek, *Česká demokracie po roce 1989. Institucionální základy českého politického systému*, Praha 2012; A. Ławniczak, *Monarchiczne i republikańskie głowy państwa w Europie*, Wrocław 2011, s. 169–175 oraz E. Gdulewicz, *Republika Czeska*, [w:] *Ustroje państw współczesnych*, red. E. Gdulewicz, Lublin 2002, s. 65–69.

⁸ Zob. *Konstytucja Republiki Czeskiej*, red. M. Kruk, Warszawa 1994.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Zob. J. Filip, *Prawo wyborcze na urząd prezydenta w Czechach*, [w:] *Prawo wyborcze na urząd prezydenta w państwach europejskich*, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Warszawa 2007, s. 214–221.

turę głosowania. Do drugiej tury przystępował kandydat, który uzyskał największą liczbę głosów w Izbie Poselskiej, oraz kandydat, który uzyskał największą liczbę głosów w Senacie. Jeśli jest więcej kandydatów, którzy uzyskali taką samą, największą, liczbę głosów w Izbie Poselskiej albo więcej kandydatów, którzy zdobyli taką samą, największą, liczbę głosów w Senacie, dodawano głosy uzyskane przez nich w obu izbach. Do drugiej tury przystępował kandydat, który w ten sposób uzyskał największą liczbę głosów. Wybrany zostawał kandydat, który uzyskał większość ponad połowy głosów obecnych posłów i większość ponad połowy głosów obecnych senatorów. Natomiast w przypadku, gdy Prezydent Republiki nie został wybrany także w drugiej turze, w ciągu 14 dni przeprowadzano trzecią turę głosowania, w której wybrany zostawał ten z kandydatów drugiej tury, który łącznie uzyskał większość ponad połowy głosów obecnych posłów i senatorów. Jeśli Prezydent Republiki nie został wybrany nawet w trzeciej turze, przeprowadzano nowe wybory (art. 58 Konstytucji)¹¹.

Wybory na podstawie przytoczonych regulacji konstytucyjnych odbywały się czterokrotnie – w styczniu 1993, w styczniu 1998, w styczniu i lutym 2003 oraz w lutym 2008 r. W pierwszych dwóch przypadkach wybierany był Vaclav Havel (notabene ostatni prezydent Czechosłowacji i przywódca Aksamitnej Rewolucji z listopada 1989 r.), a elekcja była rozstrzygana już w pierwszym głosowaniu, choć V. Havel miał w nich kontrkandydatów (dotyczy to tylko pierwszej elekcji z 1993 r.). Pierwsza elekcja w Republice Czeskiej miała miejsce 25 stycznia 1993 r., a kandydowały na najwyższy urząd trzy osoby – V. Havel, zgłoszony przez ówczesną koalicję rządową skupioną wokół ODS, Marie Stiborová z postkomunistycznego bloku Lewicy oraz Miroslav Sládek rekomendowany przez prawicowych Republikanów. Zwycięstwo już w pierwszym głosowaniu odniósł V. Havel, którego poparło 146 posłów (na ogólną liczbę 200). Należy odnotować, iż pierwszego wyboru dokonywali tylko posłowie, ponieważ Senat jeszcze nie został ukonstytuowany¹².

Druga elekcja prezydencka została przeprowadzona w styczniu 1998 r. O najwyższe stanowisko państwowe ubiegali się – urzędujący Prezydent Republiki oraz wspomniany już M. Sládek zgłoszony przez Stowarzyszenie na rzecz Republiki. Do rozstrzygnięcia wymagane było przeprowadzenie dwóch głosowań. Dopiero w drugiej kandydatura V. Havla uzyskała dość nieznaczną większość – w Izbie Poselskiej 99 głosów z 197, a w Senacie 47 głosów z 81¹³.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Zob. J. Zieliński, *Prezydent Republiki Czeskiej*, [w:] *Prezydent w państwie współczesnym. Modernizacja instytucji*, red. J. Osiński, Warszawa 2009, s. 134.

¹³ *Ibidem*, s. 140.

W trzech wyborach nie mógł już – z racji ograniczeń konstytucyjnych oraz pogarszającego się stanu zdrowia – kandydować V. Havel. Dopiero w czwartym głosowaniu udało się parlamentowi wybrać drugiego prezydenta Republiki Czeskiej, gdy Vaclav Klaus uzyskał w głosowaniu przeprowadzonym na posiedzeniu 28 lutego 2003 r. 142 głosy z 281 ogółem. Do głównych jego kontrkandydatów na urząd prezydencki należało zaliczyć ówczesnego przewodniczącego Senatu Petra Pitharta, Jaroslava Bureša – zgłoszonego przez rządzących socjaldemokratów oraz Miroslava Krizeneckýgo, kandydata komunistów¹⁴.

Czwarte wybory prezydenckie zostały przeprowadzone na posiedzeniu 8 i 9 lutego 2008 r. Głównym kontrkandydatem ubiegającego się o reelekcję V. Klause był Jan Švejnar zgłoszony przez wspólny blok socjaldemokratów, liberałów i niezależnych posłów i senatorów. W pierwszym głosowaniu V. Klausowi zabrakło 19 głosów do zwycięstwa, a w drugim jednego głosu. Do ostatecznego rozstrzygnięcia doszło podczas trzeciego głosowania na posiedzeniu 15 lutego 2008 r., gdy na kandydaturę V. Klause oddano jeden głos ponad niezbędne minimum (141 głosów z 281 ogółem). Jego kontrkandydat Jan Švejnar uzyskał 111 głosów¹⁵.

318 Istotna zmiana – zasadniczo odnosząca się do trybu wyboru głowy państwa – została uchwalona w 2012 r.¹⁶ Wprowadzona została wówczas tzw. czteroprzymiotnikowa zasada wyborcza, sankcjonując wybory jako tajne, powszechne, równe oraz bezpośrednie. Jest to znacząca zmiana trybu wyboru głowy państwa, bowiem od ponad 90 lat stosowano formułę wyborów pośrednich dokonywanych w parlamencie (jednej lub dwóch jego izbach). Należy odnotować, iż występuje ona od 1992 r. w wyborach do Senatu. Nowelizacja konstytucji reguluje jednocześnie zasady przebiegu wyborów. Ustrojodawca przewiduje dwa głosowania, przy czym dopuszcza możliwość, iż znajdzie się w nich (przy tej samej liczbie uzyskanych głosów) więcej niż dwóch kandydatów. Dotyczy to oczywiście tylko drugiej tury głosowania. Podobnie jak w pierwszej ustrojodawca bierze pod uwagę możliwość uzyskania przez kandydatów biorących udział w kolejnym etapie głosowania równej liczby głosów. Wówczas urzędujący prezydent ma obowiązek rozpisać powtórne głosowanie w terminie 10 dni od momentu zakończenia głosowania. Ustrojodawca przewiduje możliwość wycofania się jednego z kandydatów, który przeszedł do drugiej tury wyborów. We wzmiankowanej sytuacji przechodzi do niej kolejny kandydat z najwyższym wynikiem uzyskanym w głosowaniu pierwszym. W przypadku, gdy takiego kan-

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, s. 148–149.

¹⁶ 71/2012 Sb. Ústavní zákon ze dne 8. února 2012 r.

dydata nie ma, druga tura wyborów odbywa się z udziałem tylko jednego kandydata¹⁷.

Należy postawić zasadnicze pytanie o przesłanki wprowadzenia tej zasadniczej zmiany: czy stanowiły ją tzw. Zagrożenia blokadą instytucjonalną czy też zadecydowały bieżące rozgrywki polityczne¹⁸. Faktem jest, iż każdy kolejny wybór Pierwszego Obywatela (z wyjątkiem dwóch wyborów z udziałem Vaclava Havla) przynosił nowe niespodzianki i wydłużenie procedury głosowania. V. Klaus był wybierany zarówno za pierwszym razem (zima 2003 r.), jak i za drugim (zima 2008) w czwartej, lub trzeciej turze głosowania, gdy nie jest wymagana większość oddzielnie liczona w pierwszej, jak i drugiej izbie głosowania. Za kolejną przesłanką można podać dążenie do zwiększenia legitymacji urzędu prezydenta, ten pochodzący z bezpośrednich wyborów ma w naturalny sposób mocniejszy dowód uznania i prawomocności swojego wyboru. Aczkolwiek należy pamiętać, iż jednocześnie nie dokonano istotnych zmian w kompetencjach czeskiej głowy państwa. Po trzecie – można zauważyć pewną ewolucję polegającą na odchodzeniu od wyborów pośrednich Pierwszego Obywatela na rzecz wyborów ogólnokrajowych (szczególnie w regionie Europy Środkowej). We wrześniu 1990 roku ustanowiono stosowne regulacje w przedmiotowym zakresie w Polsce (w kontekście rywalizacji ówczesnych dwóch głównych pretendentów do urzędu L. Wałęsy i T. Mazowieckiego), w listopadzie 1998 roku na Słowacji (w celu przełamania pata uniemożliwiającego przez ponad 6 miesięcy wyboru następcy pierwszego prezydenta niezależnej republiki Michala Kovača (który zakończył swoją kadencję 2 marca 1998 r.))¹⁹. W tym kontekście warto przywołać konkluzję Marka Bankowicza: „skomplikowany tryb wyłaniania prezydenta przez parlament, niepozbawiony poza tym meandrów, na dodatek sprzyjający kuluarowym przetargom politycznym, a także deklarowana przez polityków chęć poszerzenia procedur demokratycznych, to były argumenty, którymi posłużono się, by wprowadzić – powtórzmy: obce i nienaturalne dla

¹⁷ Zob. K. Żelazny, *Pozycja ustrojowa prezydenta Republiki Czeskiej w świetle najnowszych poprawek do Konstytucji z dnia 8 lutego 2012 roku*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, nr 4(20), s. 120–121.

¹⁸ Por. M. Kruk, *O trybie wyboru Prezydenta Republiki Czeskiej*, [w:] *Ustroje. Tradycje i porównania. Księga jubileuszowa dedykowana prof. dr hab. Marianowi Grzybowskiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. P. Mikuli et al., Warszawa 2015, s. 461.

¹⁹ Zob. B. Pytlik, *Instytucja prezydenta w państwach Grupy Wyszehradzkiej*, Warszawa 2021 oraz M. Ganino, *Les récentes modifications de la forme de gouvernement dans les Constitutions de l'Est de l'Europe: La recherche de garanties visant à assurer la stabilité et l'équilibre entre les pouvoirs*, [w:] *Konstytucja i władza we współczesnym świecie. Doktryna, prawo, praktyka. Prace dedykowane Profesorowi Wojciechowi Sokolewiczowi na siedemdziesięciolecie urodzin*, red. M. Kruk, J. Trzciński, J. Wawrzyniak, Warszawa 2002, s. 280–292.

porządku parlamentarnego – wybory głowy państwa w trybie głosowania powszechnego”²⁰.

Prześledźmy zatem dotychczasowe powszechne elekcje Pierwszego Obywatela w Republice Czeskiej. W pierwszej turze pierwszych powszechnych wyborów prezydenckich w Czechach (11–12 stycznia 2013 r.) najwięcej głosów uzyskał były lewicowy premier Miloš Zeman (24,21%), uzyskując nieznaczną przewagę nad wicepremierem i ministrem spraw zagranicznych Karlem Schwarzenbergiem (23,40%). Były premier Jan Fischer, który według sondaży miał pewne miejsce w drugiej turze, zdobył ostatecznie jedynie 16,35% głosów. Stosunkowo dobry wynik osiągnął kandydat socjaldemokratów Jiří Dienstbier (16,12%), natomiast kompletną porażką zakończyło się kandydowanie polityka współrządzącej Obywatelskiej Partii Demokratycznej (ODS) Přemysla Sobotki, który uzyskał 2,46% głosów. M. Zeman i K. Schwarzenberg zmierzili się w drugiej turze (25 i 26 stycznia). Natomiast druga i ostatnia kadencja prezydenta Václava Klause wygasła 7 marca 2013 r.²¹

320 W drugiej turze wyborów prezydenckich w Czechach 25–26 stycznia 2013 r. Miloš Zeman pokonał Karela Schwarzenberga stosunkiem głosów 55% do 45% przy 59-procentowej frekwencji wyborczej. 8 marca 2013 r. zastąpił on na stanowisku głowy państwa Václava Klause. Objęcie przez M. Zemana urzędu prezydenckiego pociągnęło za sobą zmiany na czeskiej scenie politycznej oraz wniosło poważną korektę w polityce zagranicznej Republiki. Przez dwa tygodnie dzielące pierwszą i drugą turę wyborów prezydenckich zarówno tempo, jak i tematy debaty przedwyborczej dyktował jednostronnie Miloš Zeman, spychając przeciwnika do głębokiej defensywy. Kampania, w której aktywnie uczestniczyły również media (po stronie Karela Schwarzenberga) i rodzina prezydenta Václava Klause (po stronie Miloša Zemana), była dość agresywna. M. Zemanowi udało się ją przekształcić w konkurs „kto jest prawdziwszym Czechem”. Karel Schwarzenberg, który ponad 40 lat spędził na emigracji, a jego żoną była nieznająca czeskiego Austriaczka, miał w prezentowanej narracji trudniejszą pozycję. Istotnym zagadnieniem przedwyborczej debaty były powojenne przesiedlenia Niemców na mocy dekretów Benesza. Miloš Zeman jednoznacznie uznał dekryty za niezmienny element porządku prawnego, z kolei Karel Schwarzenberg, wchodząc w prawne niuanse przekonywał, że nikt Niemcom nie będzie zwracał pozostawionego w Czechach majątku, ale przesiedlenia byłyby dzisiaj uznane za poważne złamanie praw człowieka²².

²⁰ Zob. M. Bankowicz, *Prezydentury*, Kraków 2013, s. 135.

²¹ Zob. M. Gniazdowski, J. Groszkowski, *Czechy: w drugiej turze wyborów prezydenckich Miloš Zeman i Karel Schwarzenberg*, „Analizy OSW”, 16.01.2013.

²² Zob. J. Groszkowski, *Prezydent Miloš Zeman zmieni czeską scenę polityczną*, „Analizy OSW”, 30.01.2013. Por. *České prezidentské volby v roce 2013*, red. J. Šedo, Brno 2013.

Drugie bezpośrednie wybory prezydenckie zostały zarządzane w styczniu 2018 r. Pierwszą turę wyborów prezydenckich w Czechach (12–13 stycznia) wygrał urzędujący prezydent Miloš Zeman (uzyskał 38,6% głosów). Jego przeciwnikiem w drugiej turze (26–27 stycznia) był z kolei Jiří Drahoš (26,6%) – dotychczas nieangażujący się w politykę profesor nauk chemicznych, który do momentu rozpoczęcia kampanii wyborczej przez osiem lat szefował czeskiej Akademii Nauk. Sztab, a zarazem najbliższe otoczenie bezpartyjnego J. Drahoša tworzyli – poza naukowcami – osoby kojarzone wcześniej z centroprawicą, przede wszystkim ODS i KDU-ČSL. Jego doradcą ds. polityki zagranicznej był natomiast krytyczny wobec polityki Kremla były ambasador w USA i Rosji Petr Kolář²³.

Kolejne miejsca w pierwszej turze zajęli z wynikiem po około 10% głosów: były dyplomata Pavel Fischer, popularny autor tekstów piosenek i menedżer Michal Horáček oraz lekarz i aktywista społeczny Marek Hilšer. Wszyscy trzej, podobnie jak Jiří Drahoš, krytykowali M. Zemana za to, że swoimi atakami m.in. na liberalne elity i dziennikarzy polaryzował czeskie społeczeństwo. Dystansowali się jednocześnie od prorosyjskich i prochińskich elementów w jego polityce zagranicznej. Spośród siedmiu kandydatów, którzy nie przeszli do drugiej tury, pięciu poparło kandydaturę Jiříego Drahoša. Mógł on również liczyć na przychyłość opozycyjnej centroprawicy. Oddanie głosu na M. Zemana zadeklarowali natomiast premier i lider ANO 2011 Andrej Babiš oraz liderzy opozycyjnych komunistów oraz ksenofobicznej partii Wolność i Demokracja Bezpośrednia (SPD) Tomia Okamury²⁴.

26–27 stycznia 2018 r. prezydent Miloš Zeman został wybrany na drugą 5-letnią kadencję. Przy rekordowej frekwencji (66,6%) pokonał byłego przewodniczącego Czeskiej Akademii Nauk Jiříego Drahoša, uzyskując poparcie 51,4% głosujących oraz 152 tys. głosów przewagi nad kontrkandydatem. M. Zeman odniósł zwycięstwo wśród mieszkańców mniejszych miast, a także osób z niższym wykształceniem, zwłaszcza na terenach z wyższą stopą bezrobocia (powyżej 5%). Zdecydowanie pokonał J. Drahoša na Śląsku i Morawach oraz w regionie przy granicy z Saksonią. Z kolei J. Drahoš najwięcej głosów zyskał w Pradze i stołecznych okolicach oraz w większości dużych miast. Jiříego Drahoša poparły partie centroprawicowe, na czele z główną siłą opozycji Obywatelską Partią Demokratyczną (ODS). Z kolei M. Zeman uzyskał rekomendację ugrupowania ANO premiera Andreja Babiša, a także stronnictw opozycyjnych: Komunistycznej

²³ Zob. J. Groszkowski, *Czechy przed drugą turą wyborów prezydenckich*, „Analizy OSW”, 31.01.2018.

²⁴ *Ibidem*.

Partii Czech i Moraw (KSČM) oraz ksenofobicznego ruchu politycznego Wolność i Demokracja Bezpośrednia (SPD)²⁵.

Zdaniem liberalnego komentatora i znawcy czeskiej sceny politycznej: „Zwolennikami odchodzącego prezydenta byli przeważnie ludzie starsi, z mniejszych miast i wiosek. Zeman był ich człowiekiem. Nie przeszkadzała im jego wulgarność, to, że lubi wypić, że wszystkich obrażał. Liberalna i prozachodnia część czeskiej opinii publicznej wstydziła się Zemana. Wielu obawiało się jego prorosyjskich inklinacji. Choć po rosyjskiej inwazji na Ukrainę odchodzący prezydent przejrzał na oczy i przestał mizdrzyć się do Putina, przez większość swej prezydentury miał słabość do putinowskiej Rosji”²⁶.

Rządowa, konserwatywno-liberalna koalicja SPOLU, złożona z trzech ugrupowań ODS, TOP 09 i KDU-ČSL, sprawująca rządy od grudnia 2021 r., w wyborach prezydenckich zarządzonych na styczeń 2023 r. udzieliła poparcia trzem kandydatom – senatorowi Pavlowi Fischerowi, byłej rektor Uniwersytetu Mendla w Brnie Danuše Nerudovej oraz generałowi Petrowi Pavlowi. Szef rządu i zarazem lider ODS Petr Fiala zapowiedział publicznie, iż koalicja nie wystawi własnego kandydata, bo doprowadziłoby to do fragmentaryzacji ugrupowań demokratycznych w elekcji. Zdaniem premiera koalicja przedstawi żadnej konkretnej rekomendacji, a wybór kandydata w pierwszej turze ma należeć do wyborców. Swobodę w udzielaniu poparcia natomiast mieli posłowie partii tworzących koalicję. Pomimo braku wspólnego reprezentanta koalicja rozpocznie również kampanię wyborczą, w ramach której były promowane prozachodnie i prodemokratyczne wartości, jakimi powinien kierować się głowa państwa. Petr Fiala podkreślił, że chciałby widzieć prezydenta, który nie jest populistyczny i nie należy do ekstremistycznej części sceny politycznej. W opinii liderów koalicji przyszły prezydent powinien również przestrzegać prawa, wyznawać prozachodnie wartości oraz jednoczyć podzielone społeczeństwo²⁷.

Na faworyta wyborów powoli wyrastał Petr Pavel. Do zalet jego kandydatury należało, iż nie był on w dotychczasowej karierze publicznej i zawodowej aktywnym politykiem, lecz sprawował istotne funkcje zarówno w Republice Czeskiej (szef Sztabu Generalnego w latach 2012–2015), jak i za granicą (przewodniczący Komitetu Wojskowego NATO w latach

²⁵ Zob. K. Dębiec, *Czechy: druga kadencja prezydenta Zemana*, „Analizy OSW”, 31.01.2018.

²⁶ Zob. J. Pawlicki, *Czy „czeska Čaputova” zastąpi Miloša Zemana?*, „Newsweek Polska”, 13.01.2023, <https://www.newsweek.pl/swiat/polityka/wybory-prezydenckie-w-czechach-czy-czeska-caputova-zastapi-milosa-zemana/6t3kcyj> (dostęp: 24.01.2023).

²⁷ Zob. S. Czarnecki, *Republika Czeska na trzy miesiące przed wyborami prezydenckimi*, „Komentarze IES”, 25.10.2022.

2015–2018). O jego potencjalnej kandydaturze mówiło się w czeskich mediach od kilku lat. W odpowiedzi na powszechne w społeczeństwie napięcie związane z niestabilnością sytuacji gospodarczej i międzynarodowej Pavel – jako były generał – swoje główne hasło obrał obietnicę przywrócenia „porządku i spokoju”. Na spotach wyborczych i plakatach ekspozował doświadczenie wojskowe, przedstawiając się jako „generał Pavel”. W kampanii prezentował jednoznaczne stanowisko prozachodnie, popierał dostawy broni dla Ukrainy oraz jej wejście do UE. Dość ogólnikowo akcentował jednocześnie konieczność zwiększenia aktywności Pragi w polityce zagranicznej oraz ograniczenia zależności energetycznej od Rosji. Pavel zdecydowanie wygrywał w sondażach przedwyborczych w grupie obywateli z wykształceniem wyższym (40%) oraz wśród mieszkańców stolicy (39%). Już na początkowym etapie kampanii miał wizerunkowe problemy – musiał odpierać zarzuty dotyczące początków kariery w armii – po ukończeniu studiów wojskowych (w 1983 r.) wstąpił bowiem do partii komunistycznej (KSČ), a nawet był liderem jednej z jej komórek zakładowych (według jednej z zachowanych opinii „pomagał forsować linię partii wśród podwładnych”). Później uczestniczył w szkoleniu dla pracowników wywiadu wojskowego, ale służbę w tej formacji rozpoczął już po zmianach demokratycznych w listopadzie 1989 r. Uznał w wypowiedziach publicznych swoją dawną aktywność partyjną za błąd i przekonywał, że późniejsze lata dowiodły, iż dokonał zadośćuczynienia²⁸.

323

Drugą kandydatką popieraną przez czeską koalicję rządową była Danuše Nerudová, była rektor uczelni rolniczej w Brnie. Jeszcze na początku stycznia 2023 r. sondaże popularności dawały kandydatce ponad 25% poparcia, publicyści prorokowali wybór „Czeskiej Čaputovej” (od nazwiska słowackiej prezydent, sprawującej urząd od 2019 r.). Znaczącym kłopotem wizerunkowym okazała się dla niej tzw. afera z przyspieszoną procedurą doktoratów na jej uczelni, z których część okazała się ostatecznie plagiatami²⁹.

Pewnym kandydatem do drugiej tury i uzyskania największej liczby głosów w pierwszej był od kilku miesięcy były premier Andrej Babiš, dodatkowo oficjalnego poparcia udzielił mu ustępujący prezydent M. Zeman. Warto oddać głos znanemu politologowi z Brna: „Babiš, co warto dodać, wybrał bardzo ciekawą strategię nieuczestniczenia w przedwyborczych debatach. Co grało na jego korzyść. Aż do momentu, kiedy przed Bożym Narodzeniem wybrał się z wizytą do pewnej szkoły podstawowej, której uczniowie zaczęli zadawać mu pytania. Na przykład co napisał Jaroslav Hašek albo które planety należą do naszego Układu Słonecznego.

²⁸ Zob. K. Dębiec, *Wybory prezydenckie w Czechach: zmiana na horyzoncie*, „Analizy OSW”, 12.01.2023.

²⁹ Zob. Ł. Grzesiczak, *Czeska Čaputová idzie po władzę?*, „Przegląd” 2023, nr 2, s. 26–28.

No i okazało się, co do dzisiaj krąży w odcinkach w sieci, mocno bawiąc internautów, że Babiš nie wiedział, że chociażby *Przygody dobrego wojaka Szwajjka* są autorstwa Haška, a Księżyc nie jest planetą. Miał problemy z odpowiedziami na pytania tak, wydawało się oczywiste, jak gdyby Polaka pytać, co wydarzyło się 1 września 1939 r.³⁰

Zdecydowanie gorsze notowania, nieprzekraczające 10% poparcia, mieli pozostali kandydaci. W tej grupie przewodzi były opozycjonista i sygnatariusz Karty 77, a obecnie poseł skrajnego ugrupowania Wolność i Bezpośrednia Demokracja (SPD) Jaroslav Baszta. Do kolejnych należeli dwaj senatorowie Pavel Fischer oraz Marek Hilšer, którzy kandydowali już bez powodzenia w poprzednich wyborach prezydenckich w 2018 r.; biznesmen w branży IT, były komentator sportowy Karel Diviš oraz były rektor Uniwersytetu Karola w Pradze, lekarz Tomasz Zima. Dziewięć z zarejestrowanych kandydatów, szef związków zawodowych w Czechach Josef Středula, 8 stycznia 2013 r. ostatecznie zrezygnował z kandydowania, przekazując swoje głosy Danuše Nerudovej³¹.

324

Warto w tym miejscu przywołać opinię lewicowego komentatora sceny politycznej, przekonanego o większych szansach wyborczych byłego premiera i miliardera. W jego opinii: „Prezydencja Babiša będzie godną kontynuacją żenujących poczynań prezydenta Zemana, a były premier (w sumie to też tradycja – Zeman, a wcześniej jego poprzednik, Klaus też wielokrotnie piastowali urząd prezesa rady ministrów) będzie tak samo bezwstydnie wyrachowany, choć od Zemana znacznie głupszy. Przestępcze zakusy Babiša też nie były niczym nietypowym dla innych czeskich polityków, jemu po prostu nie chciało się ich za bardzo tuszować”³².

W tej części tekstu zostanie pokrótce przedstawiona procedura wyborcza. Szczegóły reguluje ustawa z 2012 r. o wyborach prezydenta i zmianach niektórych przepisów³³. Głosowanie podczas wyborów prezydenta na terytorium Republiki Czeskiej odbywa się w stałych okręgach wyborczych utworzonych na podstawie przywołanego przepisu prawnego (zwanych dalej „obwodami wyborczymi”). Głosowanie w wyborach pre-

³⁰ Zob. *Wielki znak zapytania. Z prof. Lubomirem Kopečkem, politologiem, wykładowcą na Uniwersytecie Masaryka w Brnie rozmawia Maciej Szymanowski, „Do Rzeczy. Tygodnik Lisickiego”* 2023, nr 2, s. 61.

³¹ Zob. P. Górecki, *Wybory prezydenckie w Czechach wystartowały. Wśród faworytów były premier Babisz*, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8634623,wybory-prezydenckie-w-czechach-babisz.html> (dostęp: 24.01.2023).

³² Zob. M. Chmela, *Jeden z dziewięciu. Odcinek specjalny: czeskie wybory prezydenckie, „Krytyka Polityczna”*, 13.01.2023, <https://krytykapolityczna.pl/swiat/ue/czeskie-wybory-prezydenckie-2023-pierwsza-tura/> (dostęp: 24.01.2023).

³³ Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

zydenckich poza terytorium Republiki Czeskiej odbywa się w specjalnych stałych okręgach wyborczych utworzonych na podstawie przytoczonych regulacji prawnych (zwanych dalej „specjalnymi okręgami wyborczymi”). Wybory prezydenta odbywają się na terytorium Republiki Czeskiej w ciągu dwóch dni, którymi są piątek i sobota. W pierwszym dniu wyborów prezydenckich głosowanie rozpoczyna się o godzinie 14:00, a kończy o 22:00. W drugim dniu wyborów prezydenckich głosowanie rozpoczyna się o 8:00 i kończy o 14:00. Wybory prezydenta odbywają się poza terytorium Republiki Czeskiej w ciągu dwóch dni, tj. w czwartek i piątek, gdy głosowanie rozpoczyna się o 14:00 i kończy o 21:00 czasu lokalnego, jeżeli jest to głosowanie w miejscu, o którym mowa w ustawie w porównaniu z czasem godzinowym na terytorium Republiki Czeskiej, w piątek, gdy głosowanie rozpoczyna się o godzinie 12:00 i kończy o godzinie 22:00 czasu lokalnego oraz w sobotę, gdy głosowanie rozpoczyna się o godzinie 8:00 i kończy o godzinie 12:00 czasu lokalnego, w przypadku głosowania w miejsce, o którym mowa w przywołanej regulacji ustawowej, w którym występuje jednakowo wskazany czas godzinowy jest późniejszy nie więcej niż o dwie godziny w stosunku do czasu godzinowego na terytorium Republiki Czeskiej, piątek, kiedy głosowanie rozpoczyna się o 14:00 i kończy o 22:00 czasu lokalnego oraz sobotę, kiedy głosowanie rozpoczyna się o 8:00 i kończy o 14:00 czasu lokalnego, w przypadku głosowania w innych miejscach zgodnie z przywołanymi regulacjami. Zgodnie z przywołaną ustawą dzień wyborów prezydenckich oznacza pierwszy dzień wyborów prezydenckich na terytorium Republiki Czeskiej, o ile niniejsza ustawa nie stanowi inaczej. Na terminy i określenie dni wyborów zgodnie z ustawą nie ma wpływu okres głosowania za granicą (par. 2 ustawy)³⁴.

Marszałek Senatu ogłasza wybory Prezydenta Republiki przez publikację postanowienia o ogłoszeniu wyboru Prezydenta w Zbiorze Ustaw tak, aby ewentualna druga tura wyborów Prezydenta odbyła się nie później niż na 30 dni przed zakończeniem kadencji urzędującego Prezydenta Republiki. Za dzień ogłoszenia wyborów prezydenckich uważa się dzień publikacji *Sbirki zakonov*, w którym ogłoszono postanowienie o ogłoszeniu wyborów prezydenckich. W przypadku wyboru prezydenta terytorium Republiki Czeskiej składa się z jednego okręgu wyborczego (par. 3 ustawy)³⁵. Wyborcą jest obywatel Republiki Czeskiej (zwany dalej „obywatel”), który co najmniej w drugim dniu wyborów prezydenckich ukończył 18 lat. Obywatele, którzy ukończyli 18 lat co najmniej w drugim dniu drugiej tury wyborów prezydenckich, mogą również głosować w drugiej turze wyborów prezydenckich. Przeszkodami w prawie do głosowania

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*.

są: ustawowe ograniczenie wolności osobistej ze względu na ochronę zdrowia ludzi, lub ograniczenie samodzielności w wykonywaniu prawa głosu (par. 4 ustawy)³⁶.

Organami wyborczymi zgodnie z przywołaną ustawą są: 1. Państwowa Komisja Wyborcza, 2. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, 3. Ministerstwo Spraw Zagranicznych, 4. Czeski Urząd Statystyczny, 5. urząd krajowy, w stolicy Pradze, Urząd Miasta Pragi (zwanym dalej „biurem regionalnym”), 6. upoważniona władza miejska, w stolicy Pradze oraz w miastach Brno, Ostrawa i Pilzno urząd dzielnicy miasta lub dzielnicy miejskiej z więcej niż 10 stałymi okręgami wyborczymi, w innym przypadku gmina tego miasta (zwana dalej jako „upoważniony organ gminy”), 7. urząd gminy, urząd gminy, urząd miasta, gmina niepodzielnego terytorialnie miasta statutowego, urząd powiatu miejskiego lub rejonu miejskiego podzielonego terytorialnie miasta statutowego, urząd dzielnicy miejskiej m.st. „Urząd Miasta”), 8. burmistrz gminy, miasteczka, miasta, burmistrz miasta statutowego niepodzielnego terytorialnie, a w mieście statutowym podzielonym terytorialnie burmistrz dzielnicy lub dzielnicy, w stolicy Pragi burmistrz dzielnica miasta (zwana dalej „burmistrzem”), 9. sekretarz właściwego urzędu gminy, 10. dyrektor biura regionalnego i dyrektor Urzędu Miasta Stołecznego Pragi (zwaną dalej „dyrektorem biura regionalnego”), 11. przedstawicielstwo i urząd konsularny Republiki Czeskiej, z wyjątkiem urzędu konsularnego kierowanego przez honorowego urzędnika konsularnego (zwanego dalej „urzędem konsularnym”), 12. okręgowa komisja wyborcza, 13. specjalna obwodowa komisja wyborcza. Działalność organów wyborczych jest wykonywaniem administracji państwowej (par. 5 ustawy)³⁷.

Listę kandydatów może zgłosić co najmniej 20 posłów (zwanych dalej „posłami zgłaszającymi”) lub co najmniej 10 senatorów (zwanych dalej „senatorami zgłaszającymi”) albo obywatel, który ukończył 18 lat, jeżeli jego wniosek zostanie poparty petycją podpisaną przez co najmniej 50 000 obywateli uprawnionych do głosowania na Prezydenta Republiki (zwanych dalej „obywatelem wnioskującym”). Zgłaszający posłowie, zgłaszający senatorowie lub zgłaszający obywatele mogą zgłosić tylko jedną listę kandydatów. Kandydat może być umieszczony tylko na jednej liście kandydatów. Listę kandydatów przekazuje się Ministerstwu Spraw Wewnętrznych nie później niż 66 dni przed dniem wyborów prezydenckich. Postępowanie w sprawie rejestracji listy kandydackiej rozpoczyna się z dniem złożenia danej listy. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych informuje pełnomocników zgłaszających posłów lub zgłaszających senatorów

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*.

albo zgłaszającego obywatela, a jeżeli ten ostatni nie ma pełnomocnika, to zgłaszającego obywatela bezpośrednio, że otrzymał listę kandydatów, a także kiedy postępowanie zostało wszczęte. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych prześle listę kandydatów na urząd Prezydenta Republiki, którzy złożyli listę kandydatów, do Urzędu Nadzoru nad Kierownictwem Partii Politycznych i Ruchów Politycznych (zwanego dalej „Komisją Urzędu”) utworzonej na podstawie ustawy regulującej zrzeszanie się w partii i ruchy polityczne (par. 21 ustawy)³⁸.

W celu oddania głosu wyborca powinien przyjść do swojego lokalu wyborczego z dowodem osobistym lub paszportem. Może również zabrać karty do głosowania, które zostały wyborcom dostarczone co najmniej 3 dni przed wyborami. Jeśli nie ma swoich kart, może je otrzymać w lokalu wyborczym. Wyborcy przebywający za granicą otrzymują karty do głosowania w lokalu wyborczym właściwej ambasady (par. 28 i 41 ustawy)³⁹.

Wyborca umieszcza kartę do głosowania w oficjalnej kopercie. Wspomniana karta do głosowania nie jest w żaden sposób modyfikowana. Wyborca głosuje przez włożenie urzędowej koperty z kartą do głosowania do urny wyborczej przed obwodową komisją wyborczą lub specjalną obwodową komisją wyborczą po opuszczeniu miejsca przeznaczonego do włożenia karty do głosowania do urzędowej koperty. Jednocześnie, za wyborcę, który nie może włożyć do urny urzędowej koperty z kartą do głosowania, może to zrobić inny wyborca, niebędący członkiem obwodowej komisji wyborczej ani specjalnej obwodowej komisji wyborczej (par. 42 ustawy)⁴⁰.

Na Prezydenta Republiki zostaje wybrany kandydat, który otrzymał ponad połowę ogólnej liczby ważnych głosów uprawnionych wyborców, którzy wzięli udział w wyborach i oddali ważny głos (zwany dalej „uprawnionym wyborcą”). W przypadku, gdy żaden z kandydatów nie uzyska wymaganej liczby głosów wymaganej do bycia wybranym zgodnie regulacją ustawową, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zapewni przeprowadzenie drugiej tury wyborów prezydenckich 14 dni po rozpoczęciu pierwszej tury wyborów prezydenckich. wybory prezydenckie w miejscu i czasie określonym w ustawie. Do drugiej tury wyborów prezydenckich przechodzi dwóch kandydatów, którzy otrzymali największą liczbę głosów oddanych przez uprawnionych wyborców w pierwszej turze wyborów prezydenckich. Jeżeli na pierwszym

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*. Por. N. Suchanek, *Wybory prezydenckie w Czechach już dzisiaj. Jak głosować?*, „Zwrot. Miesięcznik Polskiego Związku Kulturowo-Oświatowego w Republice Czeskiej”, 13.01.2023, <https://zwrot.cz/2023/01/wybory-prezydenckie-w-czechach-juz-jutro-jak-i-kiedy-glosowac/> (dostęp: 24.01.2023).

⁴⁰ Zákon č. 275/2012 Sb.

miejscu usytuowano kilku kandydatów z taką samą liczbą ważnych głosów uprawnionych do głosowania, wszyscy ci kandydaci przechodzą do drugiej tury z pierwszego miejsca. W przypadku równej liczby ważnych głosów oddanych przez uprawnionych wyborców na kandydatów z drugiego miejsca kandydat z pierwszego miejsca i wszyscy kandydaci z drugiego miejsca przechodzą do drugiej tury wyborów prezydenckich. Jeżeli kandydat, który przeszedł do drugiej tury wyborów prezydenckich, utracił zdolność kandydowania na Prezydenta Republiki przed drugą turą wyborów prezydenckich lub zrzekł się prawa kandydowania, kandydat, który uzyskał kolejną najwyższą liczbę głosów ważnych w pierwszej turze wyborów prezydenckich przechodzi do drugiej tury wyborów prezydenckich głosy uprawnionych wyborców. W przypadku równości głosów ważnych oddanych przez uprawnionych wyborców awansują wszyscy tacy kandydaci. Druga tura wyborów prezydenckich odbywa się nawet wtedy, gdy bierze w niej udział tylko jeden kandydat. Wyborcy otrzymają karty do głosowania w dniach wyborów prezydenckich w lokalu wyborczym. Na Prezydenta Republiki zostaje wybrany kandydat, który w drugiej turze wyborów prezydenckich uzyskał największą liczbę ważnych głosów uprawnionych wyborców. Jeśli takich kandydatów jest więcej, Prezydent Republiki nie jest wybierany (par. 54–56 ustawy)⁴¹.

Pierwsza tura głosowania w wyborach prezydenckich została zarządzona na 13 i 14 stycznia 2023 r. Po zliczeniu głosów z 99,9% obwodów wyborczych doszło do pewnej niespodzianki – okazało się bowiem, że A. Babiša wybrało równo 35,00% wyborców, gen. Pavla zaś o 0,39 punktu procentowego więcej. O takiej kolejności zadecydowały w znacznie mierze głosy wyborców z wielkich miast. Danuše Nerudová, była rektorka Uniwersytetu imienia Gregora Mendla w Brnie, która do ostatnich przedwyborczych sondaży z początku stycznia br. uzyskiwała podobne notowania jak wymieni już rywale, zyskała ostatecznie ponad dwa i pół razy mniej niż oni (niecałe 14%)⁴².

Danuše Nerudova zadeklarowała wkrótce po ogłoszeniu wyników swoje poparcie dla emerytowanego generała. Uprawnionych do głosowania było 8 223 773, karty wyborcze zostały wydane 5 626 824 osobom. Frekwencja w elekcji wyniosła zatem 68,24%. Zdaniem komentatorów czeskiej sceny politycznej niewielka różnica głosów między P. Pavlem a A. Babišem oznaczała, że najbliższe dwa tygodnie do powtórного głosowania,

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Zob. A.M. Pędziwol, *Polityka. Wybory prezydenckie w Czechach: Olimpijski finisz generała Pavla*, <https://www.dw.com/pl/wybory-prezydenckie-w-czechach-olimpijski-finish-genera%C5%82a-pavla/a-64395379> (dostęp: 24.01.2023).

kandydaci przeznaczą na ostrzejszą i bardziej dynamiczną kampanię wyborczą niż ta, która poprzedziła głosowanie w połowie stycznia br.⁴³

Kolejni kandydaci do urzędu prezydenckiego uzyskali wyniki jedno-cyfrowe. 6,5% głosów oddano na Pavla Fischera, byłego kanclerza prezydenta Václava Havla, za nim uplasował się z wynikiem prawie 4,5% najstarszy z kandydatów, były dysydent, a później ambasador w Kijowie, a później w Moskwie, 74-letni Jaroslav Bašta, którego do elekcji zarekomendował populistyczno-nacjonalistyczny ruch Wolność i Demokracja Bezpośrednia (SPD)⁴⁴.

Tabela 1. Wyniki pierwszego głosowania w wyborach prezydenckich 2023 r.

Lp.	Kandydaci	Liczba głosów	Procent
1.	Petr Pavel	1 975 056	35,40
2.	Andrej Babiš	1 952 213	34,99
3.	Danuše Nerudová	777 080	13,92
4.	Pavel Fischer	376 705	6,75
5.	Jaroslav Bašta	248 375	4,45
6.	Marek Hilšer	142 912	2,56
7.	Karel Diviš	75 475	1,35
8.	Tomáš Zima	30 769	0,55

Źródło: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/volba-prezidenta-republiky-2023>

Wyraźnym faworytem drugiej tury (27–28 stycznia 2023 r.) – w opinii ekspertów – stawał się generał P. Pavel, który w sondażowych symulacjach pokonywał A. Babiša różnicą 14–18 punktów. Należy w tym miejscu naszej analizy zwrócić uwagę, iż proces konsolidacji obozów skupionych wokół obu kandydatów rozpoczął się już przed pierwszą turą. Na wspomnianą tendencję wskazywały lepsze od przedwyborczych prognoz wyniki zwycięskiej dwójki, a gorsze D. Nerudovej oraz J. Bašty. Petr Pavel wydawał się zdolny w drugiej turze do przejęcia znacznej większości (według modelowych przewidywań – około dwóch trzecich) wyborców byłej rektor, a także dwójki senatorów – Pavla Fischera i Marka Hilšera (łącznie ponad 23% głosów). Z kolei lider ANO liczył na poparcie antyestablishmentowych wyborców J. Bašty (symulacje wyborcze wskazywały, że może przejąć głosy 75% z nich)⁴⁵.

⁴³ Zob. P. Górecki, *Wybory prezydenckie w Czechach: będzie II tura*, <https://forsal.pl/swiat/aktualnosci/artykuly/8635468,wybory-prezydenckie-w-czechach-bedzie-ii-tura-czastkowe-wyniki.html> (dostęp: 24.01.2023).

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ Zob. K. Dębiec, *Czechy: Generał Pavel bliżej prezydentury*, „Analizy OSW”, 17.01.2023.

Po przeliczeniu głosów ze wszystkich obwodowych komisji wyborczych nieoficjalnie podano, że nowym prezydentem Czech został wybrany Petr Pavel. Jego konkurent, były premier Andrej Babiš, uznał swoją porażkę i pogratulował P. Pavlowi. Na byłego wysokiej rangi dowódcę czeskiej armii i szefa Komitetu Wojskowego NATO padło 58,32% głosów. Z kolei na A. Babiša głosowało 41,67%. P. Pavel uzyskał prawie milion głosów więcej niż jego konkurent. Frekwencja wyniosła 70,25%. Wyniki wyborów po zatwierdzeniu przez Państwową Komisję Wyborczą i zostały ogłoszone 31 stycznia br. w Dzienniku Urzędowym⁴⁶.

Prezydent elekt podziękował wyborcom, również tym, którzy na niego nie głosowali. Podkreślił, że głosując, obywatele pokazali, że szanują demokrację. „Wielu ludzi jest teraz rozczarowanych, bo ich faworyt nie wygrał. Ale jednocześnie widzę też, że [...] nie ma ani zwycięskiego, ani przegranego elektoratu. Widzę, że wybory wygrały wartości” – stwierdził polityk⁴⁷.

P. Pavlowi pogratulował premier Petr Fiala, który głosując w piątek, nie ukrywał, że był wojskowy jest jego kandydatem. „Wygrał obywatelski kandydat, wygrały wartości, które reprezentował” – podkreślił i dodał, że zwycięstwo Pavla oznacza porażkę Andreja Babiša. „Wygląda na to, że jesteśmy świadkami początku końca jego politycznej ery w naszym kraju” – powiedział. Dodał równocześnie, że kampania przedwyborcza była jedną z najgorszych, jakie odbyły się dotąd w Czechach. „Populizm połączył się z ekstremizmem, a to jest niezwykle niebezpieczne” – powiedział P. Fiala⁴⁸.

330

Zakończenie

Reasumując, można zauważyć, iż wybory prezydenckie przyniosły sukces strategii politykom rządzącej koalicji, którzy postanowili nie wystawiać do elekcji aktywnych polityków wychodzących się ze swoich szeregów. Zdawali sobie sprawę ze spadających notowań polityków i ugrupowań sprawujących władzę od kilkunastu miesięcy. Postanowiono zablokować najpoważniejszą kandydaturę – byłego premiera A. Babiša, a szansę mieli tylko kandydaci niekojarzący się z bieżącą polityką. Stanowiło to również

⁴⁶ Zob. P. Górecki, *Petr Pavel odniósł miażdżące zwycięstwo w czeskich wyborach prezydenckich*, <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/8647803,czechy-wybory-prezydenckie-glosy-babisz-pavel.html> (dostęp: 28.01.2023).

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

odpowiedź na oczekiwania społeczne i rosnącą nieufność do politycznego establishmentu, czego dowodziły jesienne manifestacje. Warto też odnotować zakorzenienie instytucji bezpośrednich wyborów w czeskim społeczeństwie, czego najlepszym dowodem jest dość wysoka frekwencja (sięgająca w obu turach głosowania blisko 70%).